

Ügyszám: AJB-2054/2013
AJB-2055/2013
AJB-2898/2013
AJB-2955/2013

Alkotmánybíróság

1015 Budapest
Donáti u. 35-45.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdés b) pontjában biztosított jogkörömnél fogva

i n d í t v á n y o z o m,

hogy az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság vizsgálja meg és az Alaptörvény 24. cikk (6) bekezdésében biztosított jogkörében semmisítse meg Magyarország Alaptörvénye negyedik módosítása (2013. március 25.) (a továbbiakban Atmód4.) következő rendelkezéseit:

- az Atmód4. 3. cikkének az Alaptörvény új U) cikkének (6)-(8) bekezdésébe beépíteni kívánt szövegrészeit;
- az Atmód4. 4. cikk (1) bekezdésének az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdéseként, illetve az Atmód4. 4. cikk (2) bekezdésének az Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdése második mondataként beépíteni kívánt szövegrészeit;
- az Atmód4. 5. cikk (1) bekezdésének az Alaptörvény IX. cikk (3) bekezdés második mondataként beépíteni kívánt szövegrészt;
- az Atmód4. 6. cikkének az Alaptörvény X. cikk (3) bekezdés harmadik mondataként beépíteni kívánt szövegrészt;
- az Atmód4. 8. cikkének az Alaptörvény XXII. cikk (3) bekezdéseként beépíteni kívánt szövegrészt;
- az Atmód4. 21. cikk (1) bekezdés e) pontjával az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdését kiegészíteni kívánó „és a társadalmi felzárkózás” szövegrészt.

Álláspontom szerint az Atmód4. hivatkozott rendelkezései az alábbiakban részletesen kifejtett indokokból nem felelnek meg az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdésben rögzített, az Alaptörvény módosításának „megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelményeknek”.

I n d o k o l á s

1. Az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdése szerint az Alkotmánybíróság az Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását csak a megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények tekintetében vizsgálhatja felül. E vizsgálatot a 24. cikk (5) bekezdés b) pontja értelmében a kihirdetéstől számított harminc napon belül a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezheti. A 24. cikk (6) bekezdése értelmében az Alkotmánybíróság az (5) bekezdés szerinti indítványról soron kívül, de legkésőbb harminc napon belül határoz. Ha az

Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a kihirdetett Alaptörvény vagy az Alaptörvény kihirdetett módosítása nem felelt meg az (5) bekezdésben meghatározott eljárási követelményeknek, az Alaptörvényt vagy az Alaptörvény módosítását az Alkotmánybíróság megsemmisíti.

Az alapvető jogok biztosának *indítványozási jogkörét*, illetőleg az Alkotmánybíróság eljárását megalapozó alaptörvényi szabályokat az Atmód4. tette az Alaptörvény részévé, az e hatáskör gyakorlására vonatkozó törvényi szintű szabályok megalkotására még nem került sor. Indítványom megfogalmazása során ezért mutatis mutandis irányadónak tekintetem az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 24. § (2) bekezdésében foglaltakat, mely szerint hogy az Alkotmánybíróság a jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját az alapvető jogok biztosának határozott kérelmet tartalmazó indítványa alapján akkor vizsgálja, ha az alapvető jogok biztosának álláspontja szerint a jogszabály alaptörvény-ellenessége fennáll.

1.1 Szükségesnek tartom azonban megjegyezni, hogy az alapvető jogok biztosának közjogi funkciójától, alkotmányos szerepkörétől alapvetően idegen az alaptörvény-módosítás megalkotására vonatkozó eljárási szabályok felülvizsgálatának indítványozása. Az Alaptörvény 30. cikk (1) bekezdésének első fordulata szerint az alapvető jogok biztosá alapjogvédelmi tevékenységet lát el. Az alapjogvédelmi szerep és funkció az ombudsman minden hatáskörének gyakorlása, így az alkotmánybírósági eljárás kezdeményezés kereteinek, valamint az egyes indítványok megfogalmazása során is irányadó. Elvi előkérdésként merül fel ezért az, hogy a biztosnak az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdésében meghatározott jogkörének gyakorlása, a nem tartalmi értelemben vett alapjogi, hanem formai, eljárási, a közjogi érvénytelenséget eredményező problémák kapcsán az Alkotmánybírósághoz fordulás összhangban áll-e a biztos alkotmányos szerepkörével.

E szerepkör értelmezése során nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy az Alaptörvény 2012. január 1-ei hatályba lépését követően megszűnt az állampolgárok érdekeltség nélküli Alkotmánybírósághoz fordulási lehetősége, a populáris akció, így az alkotmányjogi panasz eljárás keretében nem problematizálható alkotmányossági aggályok Alkotmánybíróság elé kerülését biztosítani szükséges. Jogállamban ugyanis nem válhat kizárólag politikai alapú döntés kérdésévé (a képviselők negyede, illetve a Kormány kezdeményezése esetén) a közjogilag érvénytelen normák alkotmánybírósági vizsgálata, ilyen kivételes helyzetekben az ombudsman egyfajta alkotmányvédelmi „pótfeladattal” rendelkezik: ennek alapján került sor többek mellett 2012 márciusában az ombudsman részéről az Alaptörvény Átmeneti Rendelkezéseinek (a továbbiakban: Aár.) alkotmánybírósági felülvizsgálatának kezdeményezésre. Lényeges kiemelni azt is, hogy az Alaptörvény 9. cikk (1) bekezdése értelmében a köztársasági elnök öröklik az államszervezet demokratikus működése felett, és meggyőződésem szerint e szerepköréhez illeszkedő feladat az alaptörvény-módosítási eljárás szabályszerűsége feletti örökös. Tekintettel azonban arra, hogy az államfő e szerepkörében álláspontja szerint nem léphetett fel, az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdésében biztosított jogkörömben, a jogállamiság megóvása érdekében szükségesnek találtam az indítvány megfogalmazását annak érdekében, hogy az AB az „Alaptörvény védelmének legfőbb szerveként” érdemben láthassa el ezen alkotmányos feladatát.

1.2 Az Atmód4.-el összefüggésben négy indítvány érkezett Hivatalomhoz, az egyes beadványok tartalma között átfedések vannak, de azok érvelésének lényege, súlypontja eltérő. A *beadványozók érvei az alábbiak szerint összegezhetőek*. Az Atmód4. nem felel meg az Alaptörvény módosítására vonatkozó, a 45/2012. (XII.29.) AB határozatban is összegzett alapelveknek, a belső koherencia, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében foglalt jogállamiság, és az abból következő alkotmányos legalitás követelményrendszerének. Az Országgyűlés az

Alaptörvény alkotmánymódosításra vonatkozó S) cikk (2) bekezdésében foglalt eljárási szabályt visszaélészerűen alkalmazta, mivel az Alaptörvényt elfogadó alkotmányozó hatalom felhatalmazásán túlmenő szabályokat alkotott meg azáltal, hogy az Alaptörvény szabályozási tárgykörén kívül eső szabályokat foglalt az Alaptörvénybe, továbbá azáltal, hogy a módosítás feloldhatatlan koherencia-zavarokat eredményez az Alaptörvényben, csökkentti az Alaptörvényben foglalt alapjogok védelmi szintjét, valamint a módosítás számos nemzetközi kötelezettséget sért. Az alkotmányossági vitákat lezáró alkotmánybírói döntések alaptörvényi felülírása kiüresíti a jog szuverenitását, sérti a jogállam elvét, és ellentétes a hatalommegosztás elvével. Az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően hozott alkotmánybírói határozatok hatályon kívül helyezése veszélyezteti az Alkotmánybíróság kiszámíthatóságát, megtöri az alkotmányos jogállam kontinuitását. Az egyik beadványozó jelezte továbbá: az Atmód4. országgyűlési tárgyalása során az eljárási szabályok súlyos sérelme következett be.

1.3 Jelen alkotmánybírói indítványom indokolásával összefüggésben ismételten hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, legalábbis az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely ellentétes volna a korábbi Alkotmány szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírói döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Ezzel összhangban elvi megállapításaim megfogalmazása, az egyes alapjogok, alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybírói döntés megszületéséig – továbbra is irányadónak tekintem az Alkotmánybíróság által mind az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően, mind pedig az azt követően meghozott határozataiban, azok indokolásában kifejtett megállapításokat, következtetéseket.

2. Az Alkotmánybíróság több határozatában is megerősítette, hogy az országgyűlési képviselőknek az országgyűlési döntéshozatali eljárásban történő megfontolt és szakmailag megalapozott részvételét lehetővé tevő rendelkezések a köz érdekében végzendő képviselői tevékenység olyan garanciái, amelyek a demokratikus hatalomgyakorlás alkotmányi követelményei. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint az országgyűlési képviselőknek a köz érdekében végzett tevékenysége egyrészt a közügyek szabad parlamenti megvitatásában – mint a demokratikus törvényalkotás egyik nélkülözhetetlen előfeltételében –, másrészt a választópolgárok megfelelő tájékoztatásában nyilvánul meg, abban, hogy kellő információ birtokában vegyenek részt a politikai diskurzusban. Ennek legfontosabb intézményi kerete az Országgyűlés, amelynek hatékony működése éppúgy a demokratikus jogállam követelményei szerint kell, hogy alakuljon, mint az országgyűlési képviselők parlamenti szólásszabadsága a közügyek megvitatásának terén. [50/2003. (XI. 5.) AB határozat]

A demokratikus hatalomgyakorlás alkotmányos követelményei magukba foglalják a jogállami intézményrendszer (így az Országgyűlés) hatékony működését, és egyben a népszuverenitáson alapuló, a köz érdekében végzendő képviselői tevékenység alkotmányi védelmét is. A parlamenti munka lényegéhez tartozik a tárgyalásra kerülő ügyek minden oldalú beható megvizsgálása, a legkülönbözőbb vélemények meghallgatása. Következésképpen a képviselet útján való hatalomgyakorlás központi (országos) szinten az Országgyűlés működése által a döntéshozatal folyamatában érvényesül. Ebben a folyamatban a döntés-előkészítés, a törvényjavaslatok megvitatása (a képviselői beszédjog) meghatározó jelentőséggel bír. [12/2006. (IV. 24.) AB határozat]

Az országgyűlési képviselők köz érdekében végzett tevékenységének és ennek keretében a döntésekkel kapcsolatos politikai és erkölcsi felelősségvállalásnak az is feltétele, hogy megbízatásuk gyakorlása során az Országgyűlésben és a közvélemény részéről felmerült véleményekre és érvekre tekintettel, saját mérlegelésük és szabad belátásuk szerint tudjanak dönteni. Ezzel összefüggésben a demokratikus hatalomgyakorlás legitimitása védelmében végső soron az Alkotmánybíróságnak a feladata, hogy – az egyes törvények megalkotásával kapcsolatos vita konkrét tartalmának és a képviselői megfontolások vizsgálata nélkül – a közügyek érdemi megvitatásának és a megfontolt képviselői mérlegelésnek keretet adó, a jogalkotás ésszerű rendjét biztosító alapvető szabályok betartását kikényszerítse. [164/2011. (XII. 20.) AB határozat]

Az Országgyűlés jegyzőkönyveiből kitűnik, hogy Magyarország Alaptörvényének negyedik módosításáról szóló T/9929. számú javaslat (a továbbiakban: Javaslat) részletes vitáját az Országgyűlés 255. ülésnapján, 2013. február 25-én tartották. Az elnök a részletes vitát lezárta, majd ezt követően az előterjesztői zárszó is elhangzott.

Az egyes házszabályi rendelkezésekről szóló 46/1994. (IX. 30.) OGY határozat (a továbbiakban: Házszabály) 59. § (3) bekezdése értelmében, ha az Országgyűlés a vitát lezárta, képviselőcsoportonként egy-egy képviselő és az elsőként szólásra jelentkezett független képviselő, valamint a kijelölt bizottság elnöke (előadója) legfeljebb öt percben még felszólalhat. A Házszabály 59. § (4) bekezdése ugyanakkor kimondja, hogy ha az Országgyűlés a vitát lezárta, utoljára az előterjesztő kap szót.

A Házszabály 102. § (1) bekezdése alapján az Alkotmányügyi bizottság a záróvita lezárásáig nyújthat be módosító javaslatot. E jogkörével élve az Alkotmányügyi bizottság 2013. február 26-án és február 28-án négy bizottsági módosító javaslatot nyújtott be a Javaslatához. A T/9929/49 számú és a T/9929/50. számú bizottsági módosító javaslatok szövegpontosító jellegűek voltak. A T/9929/51. számú és a T/9929/52. számú bizottsági módosító indítványok azonban érdemben, tartalmilag kívánták változtatni a Javaslat szövegét.

Az Országgyűlés 258. ülésnapján, 2013. március 5-én tűzte ismét napirendjére a Javaslatot. A tárgyalás kezdetén az elnök bejelentette, hogy „az előterjesztői zárszó már elhangzott, most a határozathozatalok következnek”. Az Országgyűlés így plenáris vita nélkül döntött az Alkotmányügyi bizottság fenti ügyszámú módosító indítványainak elfogadásáról.

A Javaslatához nem nyújtottak be a Házszabály 107. §-a alapján módosító indítványt, ezért záróvitára nem került sor. Az Országgyűlés 259. ülésnapján, 2013. március 11-én az Országgyűlés 265 igen, 11 nem szavazattal, 33 tartózkodás mellett a Javaslatot elfogadta.

Az Atmód4. azon rendelkezéseit tehát, amelyeket az Alkotmányügyi bizottság a részletes vita lezárását követően benyújtott módosító indítványai alapján fogadtak el az Országgyűlés nem vitatta meg plenáris ülésen. Ez az eljárás formálisan megfelelt a Házszabály előírásainak azonban nem biztosította, hogy a képviselők a demokratikus törvényalkotás (alkotmányozás) egyik nélkülözhetetlen előfeltételeként kifejthessék véleményüket a plenáris ülésen.

Töretlen alkotmánybírósági gyakorlat, hogy a közjogi érvénytelenség vizsgálata során nem a Házszabály (vagy bármely más Alaptörvény alatti jogforrás) megsértése vizsgálendő, hanem hogy érvényesültek-e az Alaptörvény rendelkezései. A közjogi érvénytelenség szempontjából nem az a kérdés, hogy betartották-e a Házszabály rendelkezéseit. Önmagában a Házszabály sérelme nem jelent alkotmányosértést (közjogi érvénytelenséget), de ez fordítva is igaz: a Házszabály szövegszerű betartása nem feltétlenül jelenti az Alaptörvény rendelkezéseinek az érvényesülését. Az eljárási szabályok formális betartása tehát önmagában nem biztosítja az Atmód4. alkotmányos létrejöttét.

Álláspontom szerint az, hogy az Atmód4. egyes rendelkezései kapcsán nem volt

biztosított az Országgyűlés plenáris ülésen történő megvitatás lehetősége, olyan *súlyos eljárási szabálytalanságnak tekintendő, amely közjogi érvénytelenséget idéz elő.*

Mindezek okán az Atmód4. a részletes vita lezárását követően benyújtott bizottsági módosító javaslat alapján a plenáris vita kizárásával elfogadott alábbi érdemi – azaz nem pusztán szövegpontosító – jellegű rendelkezései alkotmánybírói felülvizsgálatát kezdeményezem:

- az Atmód4. 4. cikk (1) bekezdésével az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdése helyébe léptetni kívánt rendelkezés „*Az egyházak elismerésére vonatkozó sarkalatos törvényi rendelkezésekkel szemben alkotmányjogi panasznak van helye.*” szövegrészét;
- az Atmód4. 4. cikk (2) bekezdésével az Alaptörvény VII. cikkét (4) bekezdéssel kiegészíteni kívánt rendelkezés „*és a közösségi célok érdekében történő együttműködésre való alkalmasságot*” szövegrészét;
- az Atmód4. 21. cikk (1) bekezdés e) pontjával az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdését kiegészíteni kívánt „*és a társadalmi felzárkózás*” szövegrészét.

3. Az Alkotmánybíróság kezdeti gyakorlata értelmében nincs lehetőség az alkotmány felülvizsgálatára. Visszatérő hivatkozása szerint: „az Alkotmánybíróság nem vizsgálhatja felül, és nem semmisítheti meg az Alkotmány egyetlen rendelkezését sem. Ha valamely rendelkezés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával az Alkotmány részévé vált, fogalmilag sem lehet annak alkotmányellenességét megállapítani” [23/1994. (IV. 29.) AB végzés]. Ezt az álláspontját az Alkotmánybíróság 2011-ig változatlan formában tartotta fenn. Megjegyzendő, hogy az 1260/B/1997. AB határozatban az Alkotmánybíróság úgy foglalt állást egy alkotmánymódosítás átmeneti rendelkezéséről, hogy mivel nem vált az alkotmány részévé, ezért nem is osztja az Alkotmány sorsát, ennél fogva az Alkotmánybíróság által felülvizsgálható.

A kialakított gyakorlatához képest elmozdulást jelentett az Alkotmánybíróság 61/2011. (VII. 12.) AB határozata. E határozatában az Alkotmánybíróság a közjogi érvénytelenségre vonatkozó indítványi elemeket érdemben vizsgálta, de az alkotmányellenesség megállapíthatóságát elutasította. Jelentős fordulópontra az Aár.-t megsemmisítő 45/2012. (XII. 29.) AB határozat. Az Aár. ugyan szerkesztésileg nem volt az Alaptörvény része (bár az Alaptörvény kifejezetten saját részének tekintette), de vitathatatlanul az alkotmányozó hatalom aktusa volt. Az alkotmánybírói határozat központi eleme, hogy megköveteli a *formai beépülést*, azaz azt, hogy a módosított normatartalom szövegszerűen az Alaptörvény részévé váljon. Emellett a vezérfonál mellett az Alkotmánybíróság utalt arra is, hogy az alaptörvény-módosításnak tartalmi kritériumoknak is meg kell felelnie.

3.1 Az alaptörvény-módosítás vizsgálhatóságára – épp az Atmód4. következtében – kifejezett rendelkezést tartalmaz az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdése. Ennek értelmében „az Alkotmánybíróság az Alaptörvényt és az Alaptörvény módosítását csak a megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények tekintetében vizsgálhatja felül”. Vizsgálni kell tehát jelen esetben, hogy mi az Alkotmánybíróság mozgásteré, milyen követelmények sérelme esetén van lehetősége az alaptörvény-módosítás felülvizsgálatára. Az R) cikk (3) bekezdéséből következően az Alaptörvény rendelkezéseit – más értelmezési segédletek mellett – azok céljával összhangban kell értelmezni. Az objektív teleologikus értelmezés alapján a következők állapíthatók meg.

Az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdése felhatalmazza egyrészt az Alkotmánybíróságot, hogy – meghatározott szempontból – felülvizsgálja az alaptörvény-módosításokat. Következik

továbbá ebből a rendelkezésből, hogy tartalmi felülvizsgálatra nincs lehetőség; az alaptörvényi norma tartalma alapján nincs lehetőség az alkotmánybíróági vizsgálatra. Következésképpen az alkotmánybíróági eljárás, és ezzel összhangban az alapvető jogok biztosának indítványozási jogköre arra terjedhet ki – arra viszont kiterjedhet – ami tartalmi értékelés nélkül, objektív mérce szerint megítélhető. A szűkebb közjogi érvénytelenség (a jogalkotási eljárás Alaptörvénybe ütköző hibája) mellett ilyen esetkör az is, amikor az alaptörvény-módosítás következtében belső ellentmondás keletkezik az Alaptörvényben. Az Alaptörvény koherenciája tartalomsemleges kérdés. Az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdésének céljából egyértelműen következik, hogy az Alkotmánybíróság felléphet az Alaptörvényen belüli kollízió feloldása érdekében. Ez következik mind az Alaptörvény 24. cikk (1) bekezdéséből, miszerint az Alkotmánybíróság az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve, mind az R) cikk (1) bekezdéséből, ami az Alaptörvényt egységes, zárt rendszerű alkotmányként konstituálja.

Az Alaptörvény egységét megbontó, belső ellentmondást keletkeztető módosítások ennek folytán nem épülnek be az Alaptörvénybe. Az Alaptörvény szövegének értelmezésével objektíve, feltárható ellentmondások olyan közjogi érvénytelenséget jelentenek, amelyeknek felülvizsgálatára az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdése alapot ad.

3.2 Nyilvánvaló és tényszerűen megállapítható az Alaptörvény egységének a sérelme azokban az esetekben, amikor az Atmód4. tételesen szembemegy az Alkotmánybíróság Alaptörvény más rendelkezése alapján meghozott döntésével („felülalkotmányozás”), illetve ezzel összefüggésben az Alkotmány alapján olyan rendelkezése alapján meghozott döntésével, amely szövegszerűen megegyezik az Alaptörvény hatályos rendelkezésével.

Álláspontom szerint az Atmód4. támadott szabályai alkotmányon belül belső, elemi koherenciazavart idéznek elő, a korábbi alkotmánybíróági döntéssel tartalmi értelemben ellentétes „felülalkotmányozást” eredményeznek, így közjogilag érvénytelenek. Így e rendelkezések az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdését, illetve ezen keresztül a B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság, és az R) cikk (1) bekezdésében rögzített, Alaptörvény egységességének elvét sértik.

3.2.1 Az Atmód4. **3. cikke** alapján az Alaptörvény „ALAPVETÉS” része az U) cikkel egészül ki, amelynek (6)-(8) bekezdése a következő elemeket tartalmazza:

- *„(6) Nem tekinthető elévültnek azoknak a törvényben meghatározott, a pártállam nevében, érdekében vagy egyetértésével a kommunista diktatúrában Magyarország ellen vagy személyek ellen elkövetett súlyos bűncselekményeknek a büntethetősége, amelyeket az elkövetéskor hatályos büntetőtörvény figyelmen kívül hagyásával politikai okból nem üldöztek.*
- *(7) A (6) bekezdés szerinti bűncselekmény büntethetősége az elkövetés időpontjában hatályos büntetőtörvény szerinti, az Alaptörvény hatálybalépésének napjától számított időtartam elteltével évül el, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában hatályos büntetőtörvény szerint az elévülés 1990. május 1-jéig bekövetkezett volna.*
- *(8) A (6) bekezdés szerinti bűncselekmény büntethetősége az elkövetés időpontja és 1990. május 1-je közötti, az Alaptörvény hatálybalépésének napjától számított időtartam elteltével évül el, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetésének időpontjában hatályos büntetőtörvény szerint az elévülés 1990. május 2-a és 2011. december 31-e között történt volna meg, és az elkövetőt a bűncselekmény miatt nem üldözték.”*

Az Atmód4. 3. cikke által beépített U) cikk (6) bekezdése, ezzel szoros összefüggésben

pedig a (7) és (8) bekezdése egyértelműen, tételes módon ellentétes az Alkotmánybíróság által az Alkotmány 2. § (1) bekezdése, valamint az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében azonos módon rögzített jogállamiság elvéből levezetett jogbiztonság, valamint az alkotmányos büntetőjog követelményével. Az Alkotmánybíróság a jogállami rendszerváltást követően már 1992-ben, első ízben a 11/1992. (III. 5.) AB határozatban egyértelművé tette és ezt követően is töretlenül képviselte, hogy a már elévült bűncselekmény újbóli büntethetővé tételét elrendelő törvény súlyosan sérti a jogbiztonságot, a kiszámíthatóságot és az előreláthatóságot, áttöri az állami büntetőhatalom korlátozottságának elvét, visszaható hatállyal tesz büntethetővé cselekményeket. A büntetőjog elévülési szabályai ugyanis a törvényes felelősségre vonást biztosítják, azáltal, hogy időhatárok közé szorítják az állami büntetőhatalom gyakorlását. Az Atmód4. 3. cikkének idézett elemei, az U) cikk (6)-(8) bekezdéseként beépíteni kívánt szöveg álláspontom szerint mindezek alapján közjogi érvénytelenségben szenved, mivel ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében rögzített jogállamiság elvének tartalmi elemeivel.

3.2.2 Az Atmód4. 4. cikk (1) bekezdése alapján az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: *„(2) Az Országgyűlés sarkalatos törvényben egyházként ismerhet el egyes vallási tevékenységet végző szervezeteket, amelyekkel az állam a közösségi célok érdekében együttműködik. Az egyházak elismerésére vonatkozó sarkalatos törvényi rendelkezésekkel szemben alkotmányjogi panasznak van helye.”* Az Atmód4. 4. cikk (2) bekezdése értelmében az Alaptörvény VII. cikke a következő (4) bekezdéssel egészül ki: *„(4) Az egyházakra vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg. A vallási tevékenységet végző szervezetek egyházként való elismerésének feltételeként sarkalatos törvény huzamosabb idejű működést, társadalmi támogatottságot és a közösségi célok érdekében történő együttműködésre való alkalmasságot írhat elő.”*

Az Atmód4. 4. cikk (1) bekezdése által az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdésének helyébe lépő módosítás első mondata, valamint az Alaptörvény VII. cikk újonnan beiktatott (4) bekezdésének második mondata álláspontom szerint *együttesen, összességében* ellentétes a 6/2013. (III. 1.) AB határozatban a lelkiismereti és vallásszabadság jogából, valamint az állam és egyház elválasztásának elvéből következően kifejtett alkotmányos követelményekkel.

Az Alkotmánybíróság e határozatában alkotmányos követelményként állapította meg, hogy *„az államnak a vallási csoportok önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz igazodó, tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett kell biztosítania. Az egyházi státusz parlamenti szavazás útján történő elismerése, önmagában e döntéshozatali eljárásnak az Országgyűléshez telepítése politikai alapon meghozott döntésekhez vezethet. Az ilyen, jogi mérlegeléssel megítélendő, alapjogi vonatkozású egyedi ügyekben a döntéshozatalnak a független bíróságtól való elvonása és kizárólagosan az alapvetően politikai karakterű Országgyűléshez telepítése nem egyeztethető össze az Alaptörvénnyel.”*

E határozatában az Alaptörvény lelkiismereti- és vallásszabadságról szóló VII. cikkével összefüggésben az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az állam a vallásszabadsághoz való jog alapján létrejött szervezetek és közösségek jogi személlyé válásának feltételeit az illető szervezet vagy közösség sajátosságának megfelelően szabályozhatja. Az Alkotmánybíróság ugyanakkor a 8/1993. (II. 27.) AB határozatban foglaltakra hivatkozva rámutatott arra, hogy *„egyébként az Alaptörvénnyel összhangban lévő tartalmi elismerési feltételek meghatározása esetén is „alkotmányossági kérdést [...] vetne fel, ha összehasonlítható szervezetek közül a törvényhozó egyesek számára megadná a jogi személlyé válás, vagy egy adott szervezeti forma alapításának lehetőségét, míg másokat önkényesen kizárna ebből, vagy aránytalanul nehezzé tenné számukra e*

jogállás megszerzését”

Az Alkotmánybíróság szerint továbbá az *„Alaptörvény VII. és XV. cikkéből eredő alkotmányos követelmény, hogy az állam a vallási közösségek önálló működését lehetővé tevő sajátos egyházi jogállás, valamint az egyházak számára hozzáférhető további jogosultságok megszerzését a vallásszabadsághoz való joghoz, illetve az adott jogosultsághoz igazodó, tárgyilagos és ésszerű feltételek alapján, az Alaptörvény XXIV., illetve XXVIII. cikkének megfelelő tisztességes eljárásban, jogorvoslati lehetőség mellett biztosítsa.”*

A fentiek alapján az Atmód4. 4. cikk (1) és (2) bekezdésének idézett elemei, az Alaptörvény VII. cikk (2) és (4) bekezdéséként beépíteni kívánt szöveg álláspontom szerint közjogi érvénytelenségben szenved, mivel ellentétes az Alaptörvény VII. cikkében, valamint az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében rögzítettekkel összefüggésben az Alkotmánybíróság által megállapított tartalmi elemekkel.

3.2.3 Az Atmód4. **5. cikk (1) bekezdése** alapján az Alaptörvény IX. cikk (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: *„(3) A demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges megfelelő tájékoztatás, valamint az esélyegyenlőség biztosítása érdekében, politikai reklám médiaszolgáltatásban kizárólag ellenérték nélkül közölhető. Az országgyűlési képviselők általános választásán országos listát, illetve az európai parlamenti képviselők választásán listát állító jelölő szervezetek által és érdekében, az országgyűlési képviselők és az európai parlamenti képviselők választását megelőzően, kampányidőszakban politikai reklám – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – kizárólag közszolgálati médiaszolgáltatások útján, egyenlő feltételek mellett tehető közzé.”*

Az Atmód4. 5. cikk (1) bekezdése által beépíteni kívánt IX. cikk (3) bekezdésének új második mondata tartalmilag ellentétes az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény IX. cikk (1) és (2) bekezdésében rögzített, a szólás- és sajtószabadságból következően levezetett, a politikai reklám közzétételével kapcsolatban megállapított követelménnyel.

A választási eljárásról szóló, az Országgyűlés 2012. november 26-i ülésnapján elfogadott törvény egyes rendelkezései alaptörvény-ellenességének megállapításáról szóló 1/2013. (I. 7.) AB határozatában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy *„legtipikusabban a politikai reklámozás mindenekelőtt a választáson induló pártok, jelölő szervezetek véleménynyilvánítását érinti, ugyanakkor [...] a politikai reklámok közzétételének korlátozása nemcsak a pártok, hanem minden személy és szervezet szólásszabadságát is átfogóan érinti.”* Az Alkotmánybíróság arra mutatott rá, hogy *„a politikai reklámok elsősorban a választói akarat befolyásolására irányulnak, szerepük van abban is, hogy a választópolgárok a választáson indulók nevét, célját, tevékenységét, jelszavát, emblémáját megismerjék.”* Az Alkotmánybíróság a vizsgált választási eljárási törvényi rendelkezés kapcsán arra jutott, hogy a politikai reklámozásnak a kereskedelmi médiaszolgáltatásban való teljes kizárása nem szolgálja a kiegyensúlyozott tájékoztatás megvalósulását, sőt azzal ellentétes eredményre vezethet. Az AB szerint ugyanis, *„[...] e rendelkezés éppen a választópolgárokhoz legszélesebb körben eljutó médiatípus esetében tiltja meg – a választói akarat befolyásolásán túl – a tájékoztatást is megvalósító politikai reklámok közzétételét.”* Elsősorban erre tekintettel az Alkotmánybíróság alaptörvény-ellenesnek ítélte a politikai reklámok közzétételének választási kampányban való tiltását a médiaszolgáltatásokban.

Bár az Atmód4. által beépített IX. cikk (3) bekezdésének második mondata nem a megsemmisített törvényi rendelkezést kívánja teljes egészében az alkotmányszöveg szintjére emelni, álláspontom szerint a részleges ellentét, a politikai reklámozás meghatározott pártok esetében történő teljes tiltása a (kereskedelmi) médiaszolgáltatásokban részlegesen felülírja az alkotmánybírósági határozatban a IX. cikk (1) és (2) bekezdése kapcsán kifejtett szempontokat,

így ebben a vonatkozásban is megállapítható a közjogi érvénytelenség. Abban az esetben, ha az Országgyűlés az AB követelményeinek való részleges megfelelést alaptörvény-konformnak ítélte volna, akkor pedig nyilvánvalóan szükségtelen és indokolatlan lenne e rendelkezés beemelése az Alaptörvény szövegébe.

A fentiek alapján az Atmód4. 5. cikk (1) bekezdésének idézett eleme, az Alaptörvény IX. cikk (3) bekezdésének második mondataként beépíteni kívánt szöveg álláspontom szerint közjogi érvénytelenségben szenved, mivel ellentétes az Alaptörvény IX. cikk (1) és (2) bekezdésében rögzített szólás- és sajtószabadsággal, a tájékoztatáshoz való joggal összefüggésben az Alkotmánybíróság által megállapított tartalmi elemekkel.

3.2.4 Az Atmód4. 6. cikke alapján az Alaptörvény X. cikk (3) bekezdése helyébe a következő rendelkezés lép: *„(3) Magyarország védi a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia tudományos és művészeti szabadságát. A felsőoktatási intézmények a kutatás és a tanítás tartalmát, módszereit illetően önállóak, szervezeti rendjüket törvény szabályozza. Az állami felsőoktatási intézmények gazdálkodási rendjét törvény keretei között a Kormány határozza meg, gazdálkodásukat a Kormány felügyeli.”* Az Atmód4. 6. cikk által beépíteni kívánt X. cikk (3) bekezdésének új harmadik mondata egyértelműen és tételes módon ellentétes az Alkotmánybíróság által az Alkotmány 70/G. §-ában, valamint az Alaptörvény X. cikkében lényegileg azonos módon rögzített, a tudományos élet szabadságából következően levezetett, kiemelt felsőoktatási intézményi autonómia védelmének követelményével. Az Alaptörvény eredeti X. cikk (3) bekezdésének második mondata ugyancsak rögzítette, hogy a felsőoktatási intézmények a kutatás és a tanítás tartalmát, módszereit illetően önállóak, ugyanakkor garanciaként tartalmazta, hogy szervezeti rendjüket és gazdálkodásukat törvény szabályozza.

Az Alkotmánybíróság a 41/2005. (X. 27.) AB határozatában egyértelműen kimondta, hogy *„[...] az államnak olyan, törvényben szabályozott megoldásokat kell nyújtania, amelyek megfelelően biztosítják a külső befolyástól mentes, szabad, professzionalizálódott tudományos tevékenység folytatását. Ennek intézményi kereteit az állam köteles megteremteni.”* Az Alkotmánybíróság arra is rámutatott, hogy *„az állam köteles gondoskodni olyan intézményekről, illetve megfelelő szervezeti szabályokról, amelyek a tudományos, oktatási és kutatási tevékenység szabad folytatását garantálják. A szabad tudományos tevékenység lényegét a tudományos értékrend külső befolyástól mentes érvényesülése jelenti. A tudományos minőség szabad meghatározása érdekében biztosítani kell a tudomány művelői önálló döntési jogát és függetlenségét, vagyis a tudomány autonómiáját. A tudomány autonómiája önkormányzati jogokon keresztül valósul meg, melyeket az állam intézményvédelmi kötelessége alapján létrehozandó felsőoktatási intézményeknek kell biztosítani.”* Indokolt kiemelni a határozatban, valamint az azóta is töretlen alkotmánybírósági gyakorlatban képviselt azon elvet, amely szerint *„a felsőoktatási autonómia folytán a felsőoktatási intézmény a kormánytól, az államigazgatástól önálló és független. Az önállóság és függetlenség nem csak a szűk értelemben vett tudományos, oktatási és kutatási tevékenységre terjed ki. A tudomány autonómiájának biztosítása érdekében a felsőoktatási intézményt szervezetalakítási, működési és gazdálkodási önállóság is megilleti.”* Az Alkotmánybíróság e határozatában világossá tette azt is, hogy *„az intézményi autonómiához hozzátartozik a gazdálkodási autonómia is”,* valamint felhívta arra is a figyelmet, hogy ez az autonómia *„elsősorban a Kormánnyal és az államigazgatás szerveivel szemben nyújt alkotmányos garanciát az önkormányzatok számára”.*

A fentiek alapján az Atmód4. 6. cikkének idézett eleme, az Alaptörvény X. cikk (3) bekezdésének harmadik mondataként beépíteni kívánt szöveg álláspontom szerint közjogi érvénytelenségben szenved, mivel ellentétes az Alaptörvény X. cikk (3) bekezdésében rögzített

tudományos élet szabadságának a felsőoktatási gazdálkodási autonómia, a Kormány felügyeletétől független működésnek az Alkotmánybíróság által megállapított tartalmi elemeivel.

3.2.5 Az Atmód4. 8. *cikke* alapján az Alaptörvény XXII. cikk (3) bekezdése a következő: „(3) *Törvény vagy helyi önkormányzat rendelete a közrend, a közbiztonság, a közegészség és a kulturális értékek védelme érdekében, a közterület meghatározott részére vonatkozóan jogellenessé minősítheti az életvitelszerűen megvalósuló közterületi tartózkodást.*”

Az Atmód4. 8. *cikke* által beépített XXII. cikk (3) bekezdése egyértelműen, tételes módon ellentétes az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény II. cikkében rögzített emberi méltósághoz való jog értelmezésével kapcsolatban kimondottakkal. Az Alkotmánybíróság a 38/2012. (XI. 14.) AB határozatában rendelkezett a közterület életvitelszerű lakhatásra való használatát szankcionáló szabálysértési tényállás megsemmisítéséről. A határozat indokolásában elvi érveléssel mutatott rá arra a testület, hogy „[...] *a hajléktalanoknak a közterületekről való eltávolítása [...] nem tekinthető olyan legitim, alkotmányos indoknak, amely a hajléktalanok közterületen élésének szabálysértéssé nyilvánítását megalapozná. A hajléktalanság szociális probléma, amit az államnak a szociális igazgatás, a szociális ellátás eszközeivel és nem büntetéssel kell kezelnie. Az Alaptörvény II. cikkében szabályozott emberi méltóság védelmével összeegyeztethetetlen önmagában azért társadalomra veszélyesnek minősíteni és büntetni azokat, akik lakhatásukat valamely okból elvesztették és ezért kényszerűségből a közterületen élnek, de ezzel mások jogait nem sértik, kárt nem okoznak, más jogellenes cselekményt nem követnek el. Sérti az egyén emberi méltóságából folyó cselekvési szabadságát az is, ha az állam a büntetés eszközeivel kényszerít a szociális szolgáltatások igénybe vételére.*” Az Alkotmánybíróság a döntésében arra is felhívta a figyelmet, hogy „[...] *felelősségre vonást kizáró ok nem értelmezhető. E szabály alapján nem állapítható meg, hogy mikor hivatkozhat eredményesen a hajléktalan a hajléktalan ellátás feltételeinek hiányára, csak akkor-e, ha az önkormányzat a hajléktalanok ellátására semmilyen ellátást nem biztosít, vagy akkor is, ha a törvényben előírt ellátások valamelyikét nem biztosítja, illetőleg akkor is, ha férőhely hiányában, vagy az ellátás megfelelő (pl. közegészségügyi, biztonsági stb.) feltételeinek hiánya miatt, nem tudja az ellátást igénybe venni.*”

A fentiek alapján az Atmód4. 8. *cikkének* idézett eleme, az Alaptörvény XXII. cikk (3) bekezdéseként beépíteni kívánt szöveg álláspontom szerint közjogi érvénytelenségben szenved, mivel ellentétes az Alaptörvény II. cikkében rögzített emberi méltósághoz való jognak az Alkotmánybíróság által megállapított tartalmi elemeivel.

4. Az egyes, AB felülvizsgálatot kérő beadványok áttekintése során alaposan megvizsgáltam az alkotmánybírósági határozatok esetleges „érvénytelenítése” kapcsán felmerült alkotmányos aggályokat. Az Atmód4. 19. *cikke* értelmében az Alaptörvény 5. pontja helyébe a következő rendelkezés lép: „5. *Az Alaptörvény hatálybalépése előtt meghozott alkotmánybírósági határozatok hatályukat veszítik. E rendelkezés nem érinti az ezen határozatok által kifejtett joghatásokat.*” Kérdésként merül fel, hogy e módosítás értelmében akadályozza-e bármilyen módon az Alkotmánybíróságot, illetve ennek nyomán más alapjogvédő intézményt, a bíróságokat, illetve az alapvető jogok biztosát az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően hozott alkotmánybírósági határozatok elvi elemeinek hivatkozásában.

Ahogy az egyes beadványozók fel is vetették, kérdés lehet, hogy fennáll-e elvi ellentét és koherenciazavar annak kapcsán, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény hatályba lépését követően egyhangúan hozott 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „*az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül*

hagyását kell indokolni”. A döntés egyértelmű elvi alapja, hogy az Alaptörvény – a Záró Rendelkezések 2. pontja értelmében – az Alkotmány alapján jött létre. Ez a szabály nem csupán formailag teremt folyamatosságot; tartalmi oldalról a kontinuitás azt jelenti, hogy a régi és az új alkotmány elvi alapja közös. A hivatkozott határozattal tehát a testület az Alaptörvény hatálybalépését követően, az Alaptörvényből kiindulva deklarálta a kontinuitást az alkotmányos szabályok vonatkozásában. A korábbi AB határozatokra való hivatkozás következetesen megjelenik az Alkotmánybíróság későbbi határozataiban is. A közel két évtizedes alkotmányossági gyakorlat eredményeinek felhasználását és alkalmazását támogatja, hogy az ezekben lefektetett megállapítások pontosan megfelelnek az európai alapjogi sztenderdeknek.

Az Atmód4. 19. cikk (2) bekezdésével beépített 5. pont nem zárja és nem is zárhatja ki azt a lehetőséget, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény egyes rendelkezéseinek értelmezésekor valamely korábbi határozatával megegyező következtetésre jusson. Nem pusztán azért, mert mindezt a jogalkotó a rendelkezéshez fűzött részletes indokolásában is egyértelművé tette. Hanem azért, mert a módosítás – a jogalkotó esetleges szubjektív megfontolásain túl – objektíve alkalmatlan eszköze annak, hogy megtiltsa akár az Alkotmánybíróságnak, akár más szervnek az Alkotmány alapján hozott alkotmánybírósági határozatokban, azok indokolásában az egyes jogelvek, alapjogok kapcsán kifejtettekre való hivatkozást. Magyarországon (továbbra is) egyértelműen az Alkotmánybíróság és csak az Alkotmánybíróság rendelkezik az autentikus alkotmányértelmezés monopóliumával. Mindez szükségszerű alapeleme az alkotmánybíráskodásnak, mivel az absztrakt elvek és szabályok folyamatos és koherens értelmezésre szorulnak az egyes konkrét alkotmányjogi problémák megoldása során. Az alkotmányozó, illetve az alkotmánymódosító hatalom mindehhez szempontokat adhat, de magába az értelmezési folyamatba sem nyíltan, sem burkoltan nem avatkozhat bele, mivel ez magát az alkotmánybíráskodást számolná fel.

Alkotmányjogi szempontból nehezen értelmezhető abban az értelemben a hatályon kívül helyezés, hogy a határozatok indokolásában megfogalmazott elvi jellegű megállapítások korábban sem és jelenleg sem bírnak jogi kötőerővel, hanem iránymutatásként a következetes alkotmánybírósági gyakorlat előmozdítását szolgálják. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az alkotmánybírósági határozatok egy összefüggő rendszert képeznek, azaz nem különálló döntések halmazáról van szó, nincs lehetőség egyes döntések „szelektálására” sem. Álláspontom szerint az Atmód4.-ben szereplő kitétel kapcsán nem merül fel a közjogi érvénytelenség, nem befolyásolhatja érdemben a 22/2012. (V. 11.) AB határozattal megerősített alkotmánybírósági értelmezési gyakorlatot, az Alkotmánybíróság határozatai továbbra is, szám szerint hivatkozhatóak egy-egy alapjog vagy alkotmányos elv tartalmának kifejtése során – mindaddig, amíg az AB maga nem jut ellentétes megállapításra.

Az indítványon túlmutató kérdés ezzel együtt persze, hogy – ha nem a hivatkozás megtiltása – mi lehet e módosítás objektív alkotmányos rendeltetése. Abban az értelemben bizonyosan nem jelent további értelmezési szabadságot, hiszen az AB eddig is eltérhetett a korábbi döntéseitől, azok elvi szempontrendszerétől, ebben a módosítás semmilyen módon nem befolyásolja. A 22/2012. (V. 11.) AB határozatban az Alkotmánybíróság saját maga számára állított indokolási kötelezettséget, ehhez pedig értelemszerűen kötve van, mindaddig, amíg másként nem dönt. Az alkotmánybíráskodás funkciója szempontjából az álláspont alkotmányjogi indokolása nélkülözhetetlen, ezt jogalkotási úton kizárni nem lehetséges.

Súlyos koherenciazavar vagy a közjogi érvénytelenség más olyan releváns esete nem merül fel tehát az Atmód4. 19. cikk (2) bekezdése kapcsán, amely megalapozná az utólagos normakontroll indítványozásának lehetőségét, az alapvető jogok biztosaként pedig az Abtv. alapján nem rendelkezem azzal a hatáskörrel, hogy az Alaptörvény rendelkezéseinek mindenkire

kötelező (erga omnes) értelmezését külön hatáskörként kezdeményezzem. Ezzel együtt az *Alkotmánybíróság figyelmébe ajánlom*, hogy az utólagos normakontroll indítványom keretei között, az abban felvetett kérdések kapcsán *foglaljon egyértelműen állást a kérdésben*, amivel az esetleges, a jogalkalmazásban megjelenő, a jogállamiság elvét is veszélyeztető esetleges *bizonytalanságnak is elejét vehetné*.

5. Indítványomat összegezve álláspontom szerint az Atmód4. alábbi cikkei az Alaptörvény 24. cikk (5) bekezdésében foglaltakkal ellentétesek (közjogi érvénytelenség):

- az Atmód4. 3. cikkének az Alaptörvény új U) cikkének (6)-(8) bekezdésébe beépíteni kívánt szövegrészei;
- az Atmód4. 4. cikk (1) bekezdésének az Alaptörvény VII. cikk (2) bekezdéseként, illetve az Atmód4. 4. cikk (2) bekezdésének az Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdése második mondatként beépíteni kívánt szövegrészei;
- az Atmód4. 5. cikk (1) bekezdésének az Alaptörvény IX. cikk (3) bekezdés második mondatként beépíteni kívánt szövegrésze;
- az Atmód4. 6. cikkének az Alaptörvény X. cikk (3) bekezdés harmadik mondatként beépíteni kívánt szövegrésze;
- az Atmód4. 8. cikkének az Alaptörvény XXII. cikk (3) bekezdéseként beépíteni kívánt szövegrésze;
- az Atmód4. 21. cikk (1) bekezdés e) pontjával az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdését kiegészíteni kívánó „és a társadalmi felzárkózás” szövegrésze.

Mindezekre tekintettel kérem, hogy az Atmód4. fenti, jelen indítványommal támadott rendelkezését az Alkotmánybíróság vizsgálja felül és semmisítse meg.

Budapest, 2013. április 23.

Prof. Dr. Szabó Máté sk.